

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	11
------------	----

Dokuzuncu Bölüm ORTA ÇAĞ SONUNDA YENİ BAŞLANGIÇ: OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA TİCARET VE EKONOMİK YAPI

Dr. Senem Küçükkoçuncu Malhut.....	15
Özet.....	15
1. OSMANLI İMPARATORLUĞU EKONOMİSİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ	16
Tarım Temelli Ekonomi: Tımar	16
Vergi Sistemi.....	18
Tekalif-i Şer'iyye (Şer-i Vergiler).....	18
Tekalif-i Örfiyye: (Örfi Vergiler).....	20
Merkezi Denetim: Devlet Müdahalesi ve Sınırları.....	21
2. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA TİCARET	22
Ticaretin Yapısı ve İşleyişi.....	22
Lonca Teşkilatı ve Esnaf Örgütleri	26
Ticaretin Hukuki ve İdari Düzenlemeleri.....	27
Dış Ticaret Politikası: Kapitülasyonlar	28
Gayrimüslim ve Yabancı Tüccarların Rolü.....	30
3. EKONOMİK DÖNÜŞÜM: KRİZLER, YENİDEN DÜZENLEMELER.....	32
İltizam ve İç Borçlanma Kurumlarının Revizesi.....	32
18. ve 19. yy.: Sanayi Devrimini Sonrası Osmanlı.....	33
Osmanlı İmparatorluğu'nun Fiziki ve Mali Sonu	37
SONUÇ.....	39
KAYNAKÇA	43

Onuncu Bölüm ERKEN MODERN DÖNEMDE KÜRESEL TİCARETİN GENİŞLEMESİ VE TÜCCAR İMPARATORLUKLARIN YÜKSELİŞİ

Dr. Taylan Seyirci	49
--------------------------	----

Özet.....	49
Giriş.....	50
1. COĞRAFİ KEŞİFLER VE YENİ ROTALAR: 15.-16. YÜZYILLARDA	
KÜRESEL TİCARET AĞLARININ OLUŞUMU	53
Keşiflerin İtici Güçleri ve Yeni Rotalar	54
Amerikan Gümüşü ve Küresel Ticaretin Büyümesi.....	54
Denizcilik Teknolojilerindeki İlerlemeler	55
Asya Ticaret Ağları ve Rekabet.....	55
2. DENİZCİ İMPARATORLUKLARIN REKABETİ: OSMANLI'DAN İBER	
YARIMADASI VE KUZEY AVRUPA'YA (16. - 17. Yüzyıl)	57
İber İmparatorluğu'nun Yükselişi ve Düşüşü	57
Hollanda Ticaretinin Yükselişi ve Kurumsal Yenilikçilik.....	58
İngiliz Merkantilizmi, Rekabet ve Şanlı Devrim.....	59
Sefarad Yahudileri'nin Küresel Ticaret ve Finanstaki Rolü.....	60
Güç Dengesinde Değişim.....	61
3. ASYA, AFRİKA VE AMERİKA'DA BÖLGESEL TİCARET AĞLARI İLE AVRUPA	
MERKEZLİ İLK KÜRESELLEŞME	62
Avrupa Öncesi Ağlar ve Eurosentrizm Eleştirisi	62
Avrupa Öncesi Bölgesel Ticaret Ağları: Asya ve Afrika.....	63
Avrupa Merkezli Ticari Genişleme ve Yeni Atlantik Sistemi	64
Küresel Etkileşimin Sonuçları ve Ticaret Ağlarının Dönüşümü	65
4. TÜCCAR SINIFININ GÜÇLENMESİ VE FİNANSAL YENİLİKLER: BORSALAR,	
ŞİRKETLER VE BANKALAR.....	66
Tüccar Sınıfının Kurumsal Dönüşümü ve Ticaret Ağları.....	66
Finansal Yenilikler: Sermaye ve Risk Yönetimi	67
Borsalar ve Şirket Devletlerinin Yükselişi.....	68
5. TEKNOLOJİK İNOVASYONLAR VE TİCARET ALTYAPISININ GELİŞİMİ:	
NAVİGASYON, HARİTACILIK VE DENİZCİLİKTE İLERLEMELER.....	69
Denizcilik ve Navigasyonda Teknolojik Atılımlar	70
Ticaret Altyapısı ve İşletme İnovasyonları.....	71
6. SÖMÜRGEÇİLİK VE KÜLTÜREL ETKİLEŞİM: TİCARETİN	
SOSYO-KÜLTÜREL BOYUTLARI VE BİLGİ TRANSFERİ.....	72
Çok Kültürlü Limanlar ve Sosyo-Kültürel Bağlar.....	73
Bilgi, Teknoloji ve Fikir Akışı.....	73
7. SONUÇ	75
KAYNAKÇA	77

Onbirinci Bölüm SANAYİ DEVRİMİ VE MODERN TİCARETİN DOĞUŞU

Doç. Dr. Mustafa Malhut.....	81
Özet.....	81
Giriş	82
1. SANAYİ DEVRİMİ'NE HAZIRLIK: ORTA ÇAĞ'DAN MODERN ÇAĞ'A GEÇİŞ ..83	
2. AVRUPA SÖMÜRGEÇİLİĞİ VE LİMANLARIN KÜRESEL TİCARET VE GÜÇ	
DENGELERİNDEKİ ROLÜ	87

3. SANAYİ DEVRİMİNİN BAŞKENTİ: İNGİLTERE'DE SULAR SANAYİ DEVİRİMİ İÇİN KAYNIYOR	90
4. BUHARIN TİCARETİ ISITTIĞI DÖNEM	98
5. SONUÇ	110
KAYNAKÇA	113

Onikinci Bölüm SANAYİ SONRASI TİCARET: ÇOK ULUSLU

ŞİRKETLERİN HEGEMONYASI Dr. Emre Aydılek	119
Özet	119
Giriş	120
1. KURAMSAL ARKAPLAN ve TEORİK ÇERÇEVE	121
Kapitalist Genişleme, Emperyalizm ve Sermaye Birikimi	121
Kapitalist Gelişme Teorileri	123
Dunning'in Eklektik Paradigması (OLI Modeli)	126
Yeni Emperyalizm ve Küresel Sermaye Birikimi	128
Eleştirel Literatür: Bağımlılık Kuramı	129
2. SANAYİ SONRASI DÖNEMDE ÜRETİM ve TÜKETİMİN KÜRESEL DÖNÜŞÜMÜ	131
Fordizm: Kitlesel Üretimin Yükselişi, Krizi ve Çözülüşü	131
Fordist Birikim/Üretim Modelinin Temel Özellikleri	131
Fordist Düzenin Krizi ve Çözülmesi	133
Post-Fordizm ve Esnek Üretime Geçiş	134
Post-Fordist Üretim Yapıları	135
Sosyal ve Kültürel Dönüşümler	135
Küresel Ticaretin Yeniden Yapılanması	136
3. ÇOK ULUSLU ŞİRKETLER: TARİHSEL EVRİM ve KÜRESEL HEGEMONYA	137
Tanım ve Yapısal Özellikler	137
ÇUŞ'ların Küresel Ekonomideki Konumu ve Yapısal Etkileri	140
Ulus Devletler ve Uluslararası Kurumlarla İlişkiler	141
ÇUŞ'ların Tarihsel Evrimi	143
Erken Dönem Çok Uluslu Şirketler (Seçilmiş Örnekler)	144
Sanayi Sonrası Ticarete ÇUŞ'lar (Seçilmiş Örnekler)	146
ÇUŞ'lar için Zorluklar ve Riskler	149
4. GENEL DEĞERLENDİRME VE TARTIŞMA	151
KAYNAKÇA	155

Onüçüncü Bölüm KÜRESELLEŞME VE TİCARET: 20. YÜZYILDAN

GÜNÜMÜZE FİNANS KAPİTALİZMİ Öğr. Gör. Dr. Tuğba Yılmaz, Dr. Öğr. Üyesi Ramazan Öz	167
Özet	167
Giriş	168
1. KÜRESELLEŞME KAVRAMI VE ÖNEMİ	169
Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi	172
Erken Formlar ve Modern Öncesi Küreselleşme	172

2. Küreselleşmenin Dalgaları.....	174
Küreselleşme ve Kapitalist Sistem.....	176
Bilgi Teknolojileri, Dil ve Küresel Etkileşim	178
Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Ticaretin Dönüşümü	180
3. KÜRESELLEŞME VE FİNANS KAPİTALİZMİ.....	185
Sermaye Hareketliliği ve Üretimin Küreselleşmesi.....	186
Çok Uluslu Şirketler ve Küresel Güç Dengeleri	188
Neoliberal Ekonomik Politikalar ve Yapısal Uyum Süreçleri.....	190
Finansal Küreselleşme ve Gelişmekte Olan Ülkeler	191
Kapitalist Küreselleşmeye Yönelik Eleştiriler.....	194
4. ALTERNATİF KÜRESELLEŞME YAKLAŞIMLARI: ELEŞTİRİLER VE YENİ YÖNLER.....	198
Neoliberal Küreselleşmeye Yönelik Eleştirilerin Doğası	202
5. SONUÇ.....	204
KAYNAKÇA.....	207

Ondördüncü Bölüm 21. YÜZYILDA TİCARET: DİJİTALLEŞME, PLATFORM EKONOMİLERİ VE STRATEJİK DÖNÜŞÜM Doç. Dr. Gökhan Akel.....

Özet.....	217
Giriş	218
1. TİCARETİN DİJİTALLEŞMESİ.....	220
Platform Ekonomileri ve Pazar Yerleri	222
Fintech ve Ödeme İnovasyonu	223
Küresel Krizler ve Ticaret Kesintileri	224
Çevresel ve Etik Ticaret Endişeleri	226
2. 21. YÜZYIL TİCARETİNDE STRATEJİK UYUM VE İNOVASYON	228
Veri, Yapay Zekâ ve Ticaret Zekâsı	229
Geleceğin Ticaret Teknolojileri ve Arayüzleri.....	230
3. SONUÇ.....	233
KAYNAKÇA.....	235

Onbeşinci Bölüm PANDEMİ SONRASI TÜRKİYE'DE TİCARETİN GELECEĞİ: SOSYAL REFAH POLİTİKALARININ ROLÜ VE YÖN VERİCİ GÜCÜ

Dr. Öğretim Üyesi Emine Ebru Bozçelik	245
Özet.....	245
Giriş	246
1. PANDEMİNİN SOSYAL VE EKONOMİK YANSIMALARI.....	250
Türkiye'de İşgücü Piyasalarında Değişimler: Kırılganlık ve Esneklik.....	250
Sektörel Farklılıklar: Hizmet, Sanayi, Tarım ve E-Ticaret Etkilenme Biçimleri	251
Sosyal Yardımlar, Teşvik Paketleri ve Kısa Vadeli Müdahalenin Rolü.....	258
2. EKONOMİK CANLANMANIN BİR DİNAMİĞİ OLARAK SOSYAL REFAH POLİTİKALARI	260
Sosyal Refahın Tüketim, Üretim ve Yatırım Üzerindeki	260

Gelir Desteęi, İstihdam Teşvikleri ve Bölgesel Eşitsizliklerle Mücadele.....	261
Mikro Ölçekli İşletmelere Yönelik Destekler: Vergi İndirimleri ve Kredi Kolaylıkları.....	262
3. TİCARETİN GELECEğİ: YENİ NORMALLER, YENİ YÖNELİMLER.....	264
Dijitalleşme ve E-Ticaretin Yaygınlaşması	264
Lojistik ve Tedarik Zinciri Dönüşümü: Yerelleşme ve Bölgeselleşme Eğilimleri	267
Yeşil Dönüşüm: Karbonsuz Ticaret, Çevresel ve Sosyal Yönetişim (ESG)	269
4. REFAH-TİCARET ENTEGRASYONU: TÜRKİYE İÇİN POLİTİKA ÖNERİLERİ ..	272
Ticari Büyüme ile Sosyal Adaletin Birlikte İnşası.....	272
Eğitim, Dijital Beceri Geliştirme, Kadın ve Genç Girişimciliği	275
Sosyal Kooperatifler, Dayanışma Ekonomisi ve Sosyal Girişimcilik.....	278
5. VAKA İNCELEMELERİ VE GÜNCEL UYGULAMALAR	281
Pandemi Sonrası E-Ticaretin Önde Gelen Firmalarının Büyüme Stratejileri: Trendyol ve Hepsiburada Örneęi	281
Kamu-Özel Sektör İşbirliğiyle Refah Odaklı Ticari Projeler (PPP)	286
6. SONUÇ.....	291
KAYNAKÇA	293

ÖNSÖZ

“Başlangıçtan Günümüze Ticaret” kitap serisi, ticaretin yalnızca ekonomik bir faaliyet olmadığını; aynı zamanda ulusüstü, uluslararası, bölgesel ve yerel ilişkileri şekillendiren, siyasal, toplumsal ve kültürel boyutlar taşıyan; süreklilik, kırılma, yeniden yapılanma ve dönüşüm süreçlerini içeren kapsamlı bir ‘hareketlilik ağı’ oluşturduğunu savunmaktadır. İki ciltten oluşan bu kapsamlı çalışma, okuyucuyu Neolitik Dönem’in ilk obsidyen taşasından dijital platform ekonomilerine kadar uzanan binlerce yıllık bir tarihsel yolculuğa çıkarmaktadır.

İkinci cilt, ticaretin Orta Çağ sonlarından itibaren geçirdiği yapısal dönüşümleri tarihsel süreklilik içinde ele almaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nun denetiminde şekillenen ticaret ağlarından erken modern dönemin kıtalararası tüccar imparatorluklarına, sanayi devriminin hızlandırdığı üretim ve dolaşım rejimlerinden çok uluslu şirketlerin belirleyici aktörler haline geldiği küresel ekonomiye uzanan bu süreç, ticaretin yalnızca ölçek bakımından değil; kurumsal, teknolojik ve finansal boyutlarıyla da köklü biçimde değiştiğini göstermektedir. 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren küreselleşmenin çok katmanlı etkileri ve finans kapitalizminin yükselişle yeni bir evreye giren bu dönüşüm,

21. yüzyılda dijitalleşme, platform ekonomileri, FinTech entegrasyonu ve veri temelli lojistik sistemlerle daha da derinleşmiştir. Bu çerçevede eser, giderek daha fazla birbirine bağlanan fakat aynı ölçüde kırılanlaşan günümüz ticaret yapısını tarihsel arka planı içinde değerlendirmekte; ticaretin geçmişi, bugünü ve dijital geleceği arasında bütünlüklü bir ilişki kurmayı amaçlamaktadır. Eserin, ticaretin karmaşık ancak belirli bir düzen içinde işleyen pratik tezahürlerini anlamlandırmak isteyen tüm okurlar için temel bir kaynak olması amaçlanmıştır.

Yedi alt başlıktan oluşan ikinci ciltte, okuyucuyu şu temalar beklemektedir:

Dokuzuncu Bölüm'de, “Orta Çağ Sonunda Yeni Başlangıç: Osmanlı İmparatorluğu'nda Ticaret ve Ekonomik Yapı” başlığıyla, İpek ve Baharat yollarının yeni hakimi olan Osmanlıların kurduğu merkeziyetçi ekonomik sistem mercek altına alınmaktadır. Geç Antik Çağ'da ipek ve baharat üzerinden şekillenen lüks tüketim ağlarının, Osmanlı idaresinde nasıl bir kurumsal yapıya dönüşmüş olduğu ve imparatorluğun bu devasa ticaret hatlarını nasıl yönettiği açıklanmaktadır. Bu bölüm, Osmanlı'nın sadece bir askeri güç değil, aynı zamanda küresel ticaretin düğüm noktası olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Onuncu Bölüm, “Erken Modern Dönem'de Küresel Ticaretin Genişlemesi ve Tüccar İmparatorlukların Yükselişi” başlığında, ticaretin artık kıtalararası bir boyuta ulaştığı bir dönem anlatılmaktadır. Coğrafi keşiflerle birlikte ticaretin eksenini Akdeniz'den okyanuslara kayarken, Hollanda ve İngiliz Doğu Hindistan Şirketleri gibi yapılar, modern anonim şirketlerin ve “şirket-devlet” anlayışının ilk örneklerini sergilemektedir.

Onbirinci Bölüm, “Sanayi Devrimi ve Modern Ticaretin Doğuşu” başlığıyla ticaretin tarihinde yaşanan en büyük kırılmalardan biri olan Sanayi Devrimi'ni üretimin doğasını nasıl kökten değiştirmiş olduğunu anlatmaktadır. “Sanayi Devrimi ve Mo-

dern Ticaretin Doğuşu” bölümü, buhar gücü ve demiryollarının, ilk ciltte bahsedilen Roma yolları veya antik liman altyapılarından çok daha hızlı ve hacimli bir lojistik sistem yarattığını göstermektedir. Ticaretin artık yerel pazarların ötesine geçerek kitle üretiminin bir parçası haline gelmiş olduğu ele alınmaktadır.

Onikinci Bölüm, “Sanayi Sonrası Ticaret: Çok Uluslu Şirketlerin Hegemonyası” başlığı altında, makro boyutta 17. yüzyıldan itibaren dönüşen yeni küresel ekonomi politikası ve dünya düzenini, mikro boyutta ise ulusal sınırları aşan sermayenin yükselişini incelemektedir. Bölüm, çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) üretimin teknik ve örgütsel yapısını dönüştürmekle kalmayıp, ticaretin kurumsal altyapısını, uluslararası iktisadi ilişkileri ve küresel yönetim mekanizmalarını kökten değiştiren devasa aktörler haline gelme sürecini resmetmektedir.

Onüçüncü Bölüm, “Küreselleşme ve Ticaret: 20 Yüzyıldan Günümüze Finans Kapitalizmi” başlığıyla, ticaretin artık sadece fiziksel emtia alışverişi değil, aynı zamanda karmaşık bir finansal operasyonlar bütününe dönüştüğü dönemi mercek altına almaktadır. 1980’li yıllardan itibaren hız kazanan neoliberal politikalar, Dünya Ticaret Örgütü gibi kurumların ticareti düzenleyici rolleri ve sermayenin ışık hızıyla yer değiştirdiği bir iklimde “finansallaşmanın” reel ticaret üzerindeki belirleyici etkisi tartışılmaktadır. Bölüm, ticaretin fiziksel rotalardan dijital ekranlardaki veri akışlarına evrilmesinin ilk büyük kırılma noktasını temsil etmektedir.

Ondördüncü Bölüm, Günümüzün en güncel konusu olan “21. Yüzyılda Ticaret: Dijitalleşme, Platform Ekonomileri ve Stratejik Dönüşüm”, ticaretin maddesizleştiği bir çağı anlatmaktadır. Verinin yeni bir hammaddeye dönüştüğü bu dönemde, algoritmalar ve dijital platformlar ticaretin yeni “agora”ları ve “pazar yerleri” haline gelmiştir.

Onbeşinci Bölüm, “Pandemi Sonrası Türkiye’de Ticaretin Ge-